

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖ

Maisto produktų rinka

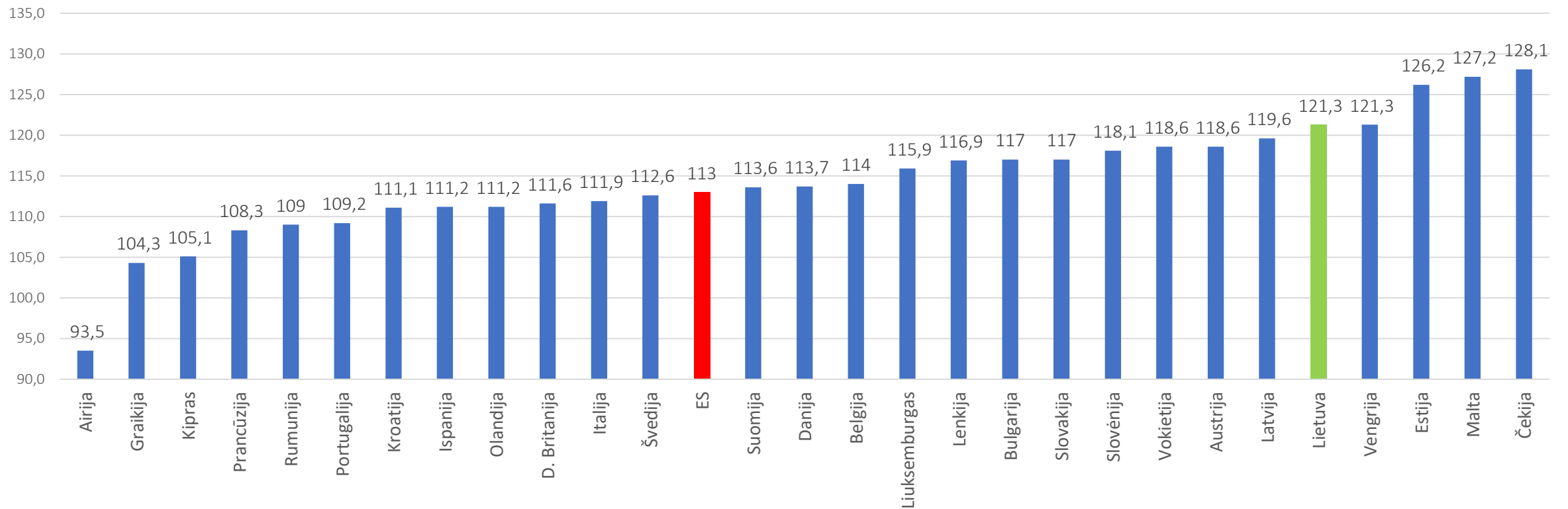
Tendencijos ir galimos naujos priemonės

Maisto produktų rinkos tendencijos

Galutinė maisto kaina vartotojui: per 7 metus Lietuvoje augo palyginti sparčiai

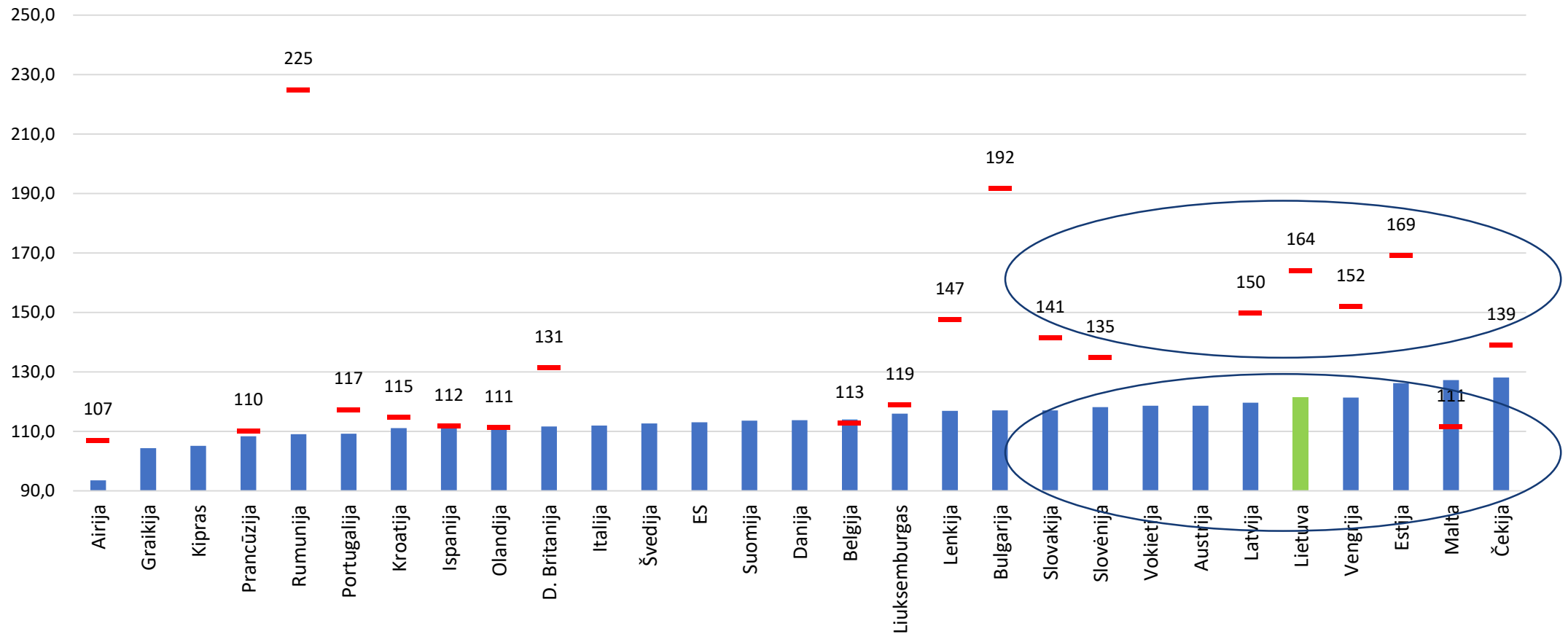
Vartotojų kainų pokytis nuo 2010 m., 2010=100, proc.

Maisto kainų pokytis susijęs su MMA pokyčiais...

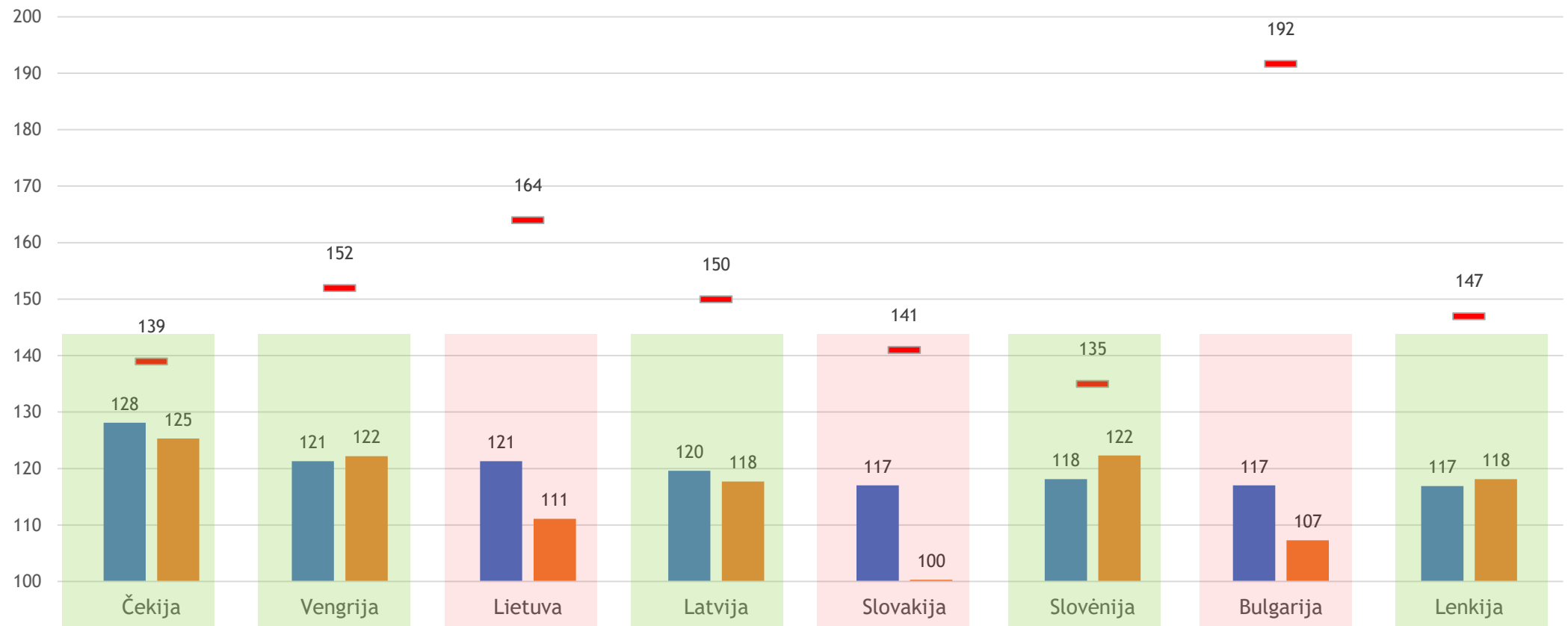
Vartotojui kainų pokytis ir MMA pokytis nuo 2010 m., 2010=100, proc.

(raudoni punktai – MMA pokyčiai, 2010=100, proc.)

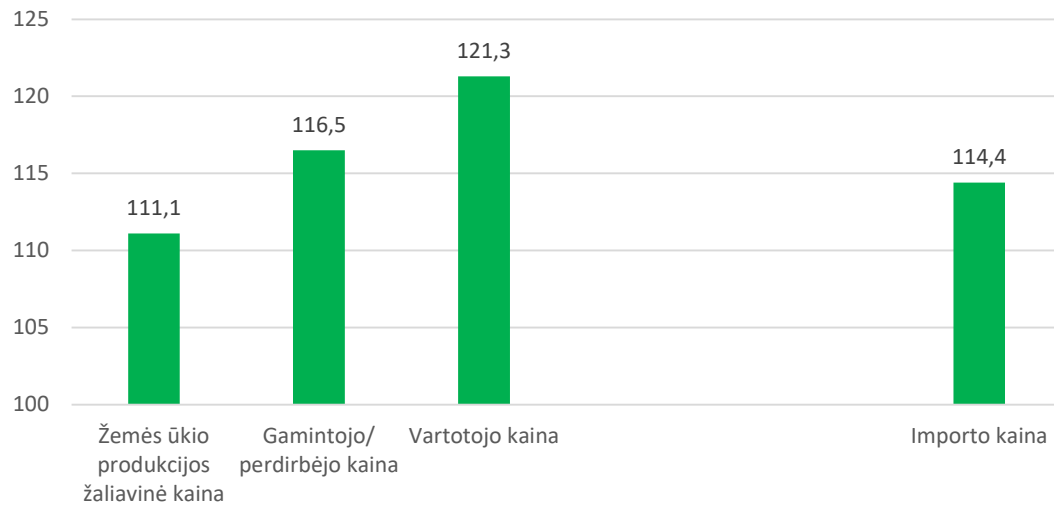
... Tačiau nėra vienareikšmės išvados, kad „kainos auga tik dėl MMA“

Šalys, kuriose maisto kaina augo (>16%) ir MMA augo (>35%) sparčiausiai per 7 m.
Maisto žaliavos, galutinės kainos ir MMA pokyčiai, 2010=100, proc.

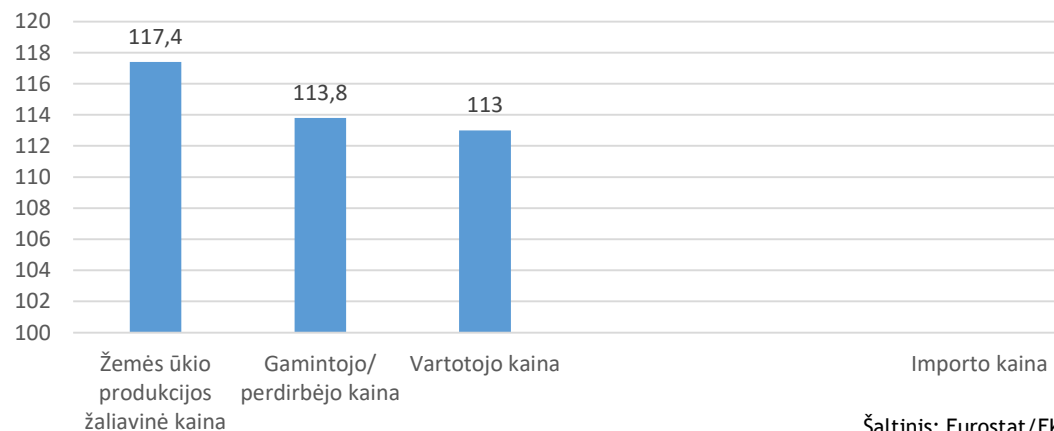

Gamybos grandinės dekomponavimas: Lietuvoje kainos sparčiau auga perdirbimo ir prekybos grandyse

Maisto kainų pokyčiai **Lietuvos** gamybos grandinėje, proc. (2010=100)

Maisto kainų pokyčiai **ES-28** gamybos grandinėje, proc. (2010=100)

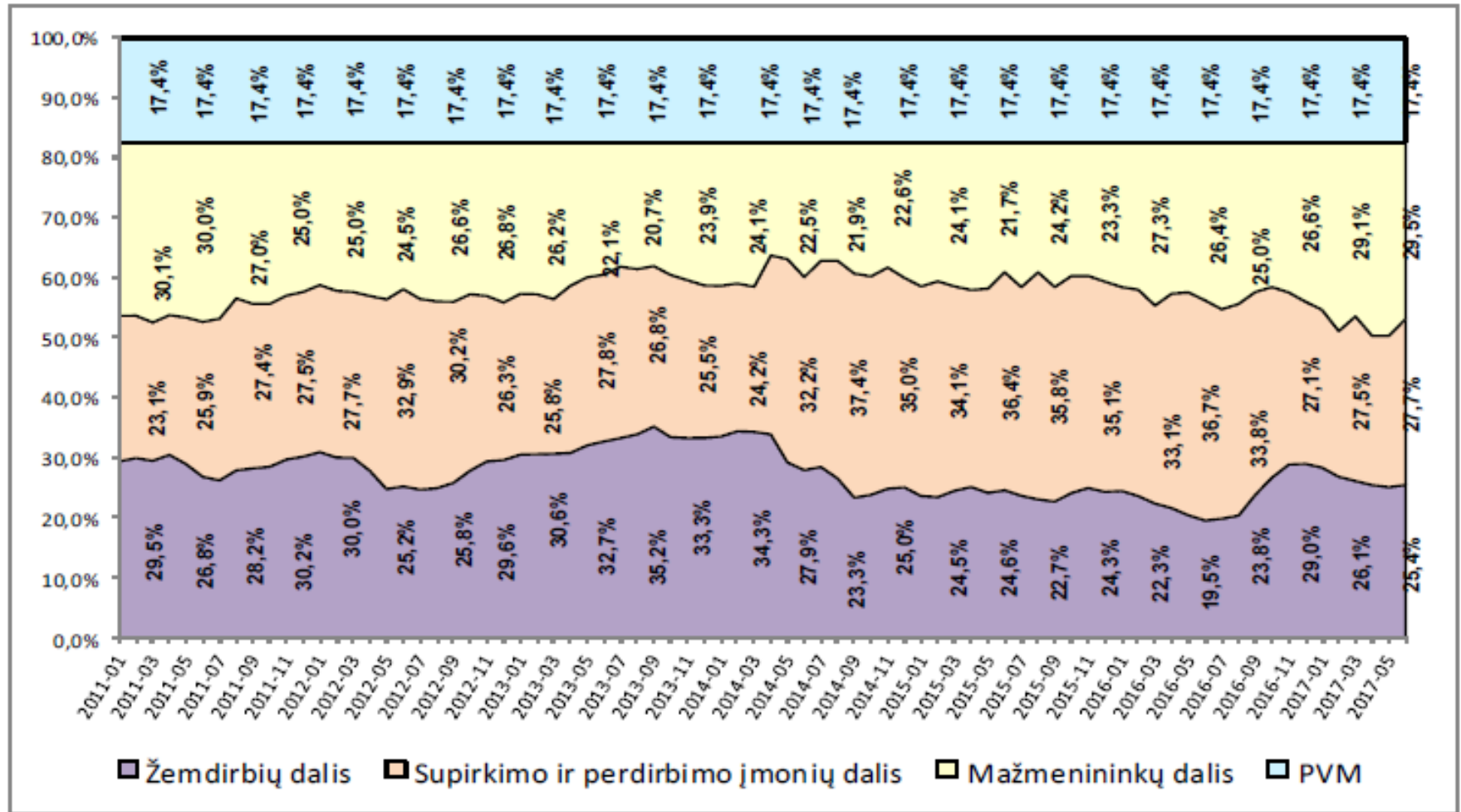

Šaltinis: Eurostat/EK

- Maisto produktų galutinė kaina vartotojui Lietuvoje per 7 m. augo *dvigubai sparčiau* nei maisto žaliavos kainos pokytis
- Situacija pagal ES vidurkį - priešinga - galutinė kaina augo *lėčiau* nei žaliavos kainos augimas

Lietuvos pieno produkto grandinė

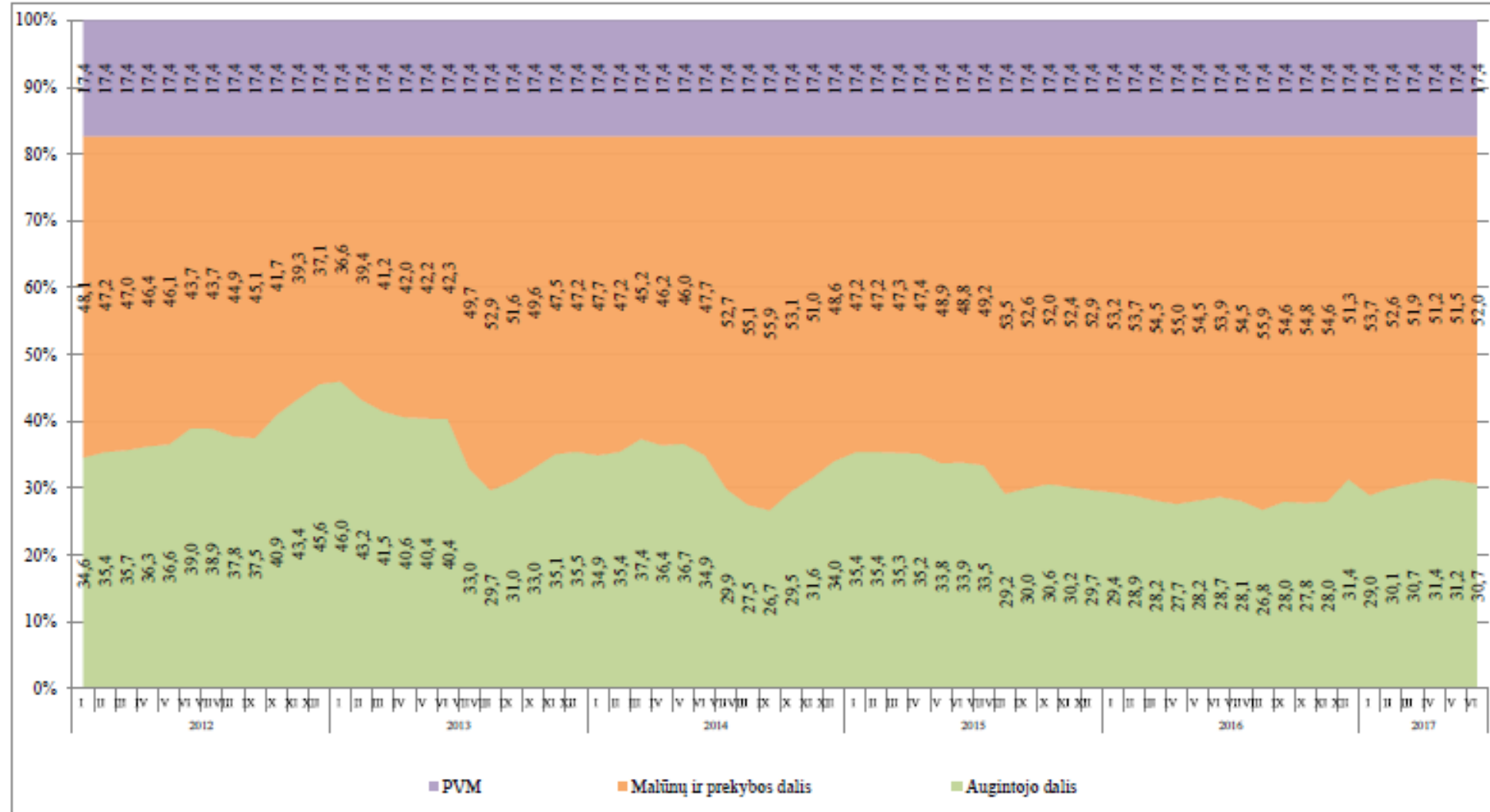
- Per 6 metus išaugo perdirbėjų dalis kainos struktūroje
- Žemdirbių dalis sumažėjo (kainos struktūroje)

1.1 pav. Lietuvos didžiausiuose prekybos centruose parduoto geriamojo pieno (2,5 proc. riebumo) plastikiniame maišelyje mažmeninės kainos struktūra 2011–2017 m., proc.

Lietuvos miltų produkto grandinė

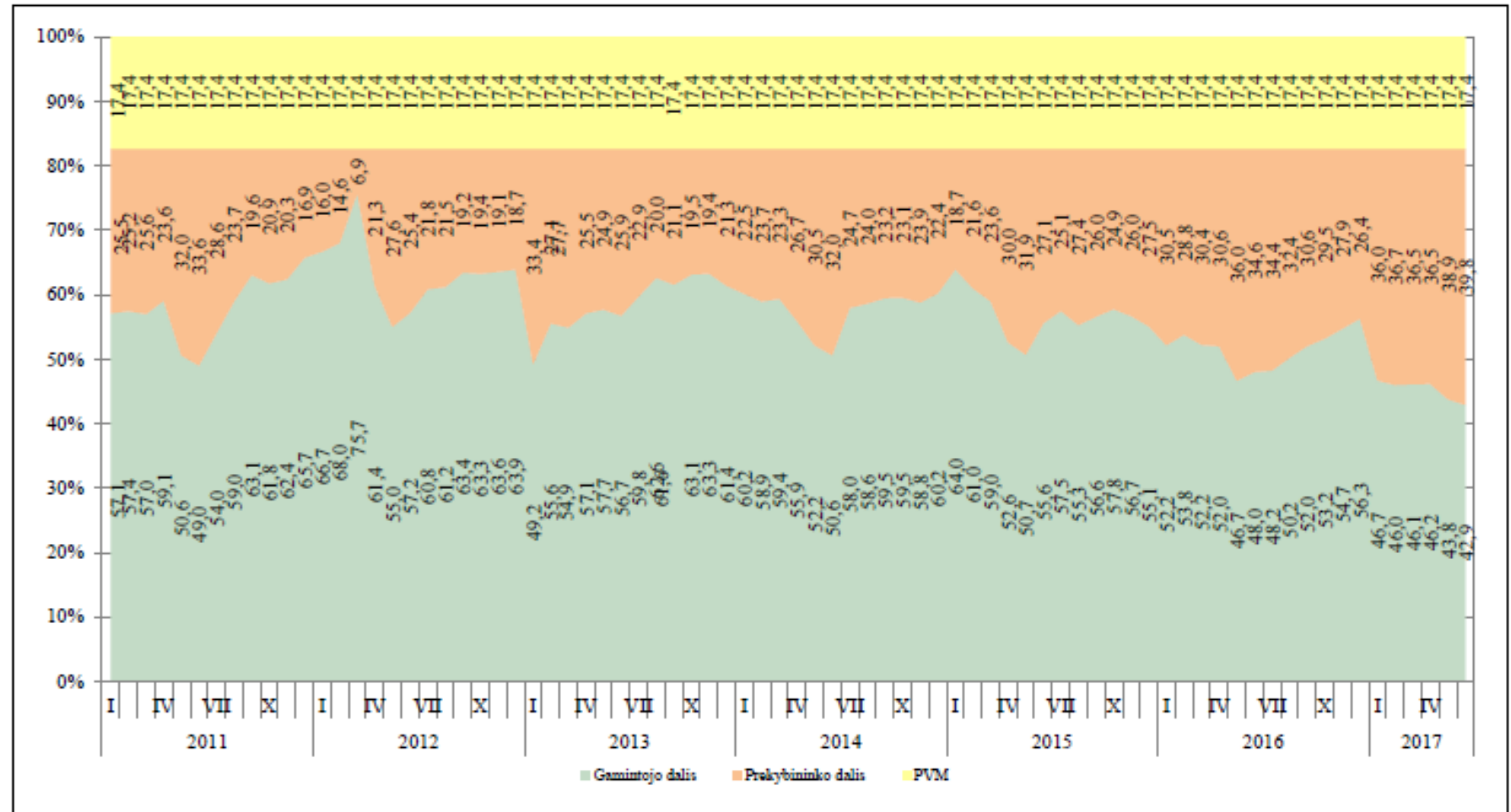
- Per 6 metus išaugo malūnų ir prekybininkų dalis kainos struktūroje
- Augintojo dalis sumažėjo (kainos struktūroje)

5.1 pav. Kvietinių miltų kainos grandinė 2012–2017 metais, proc.

Lietuvos kiaušinių produkto grandinė

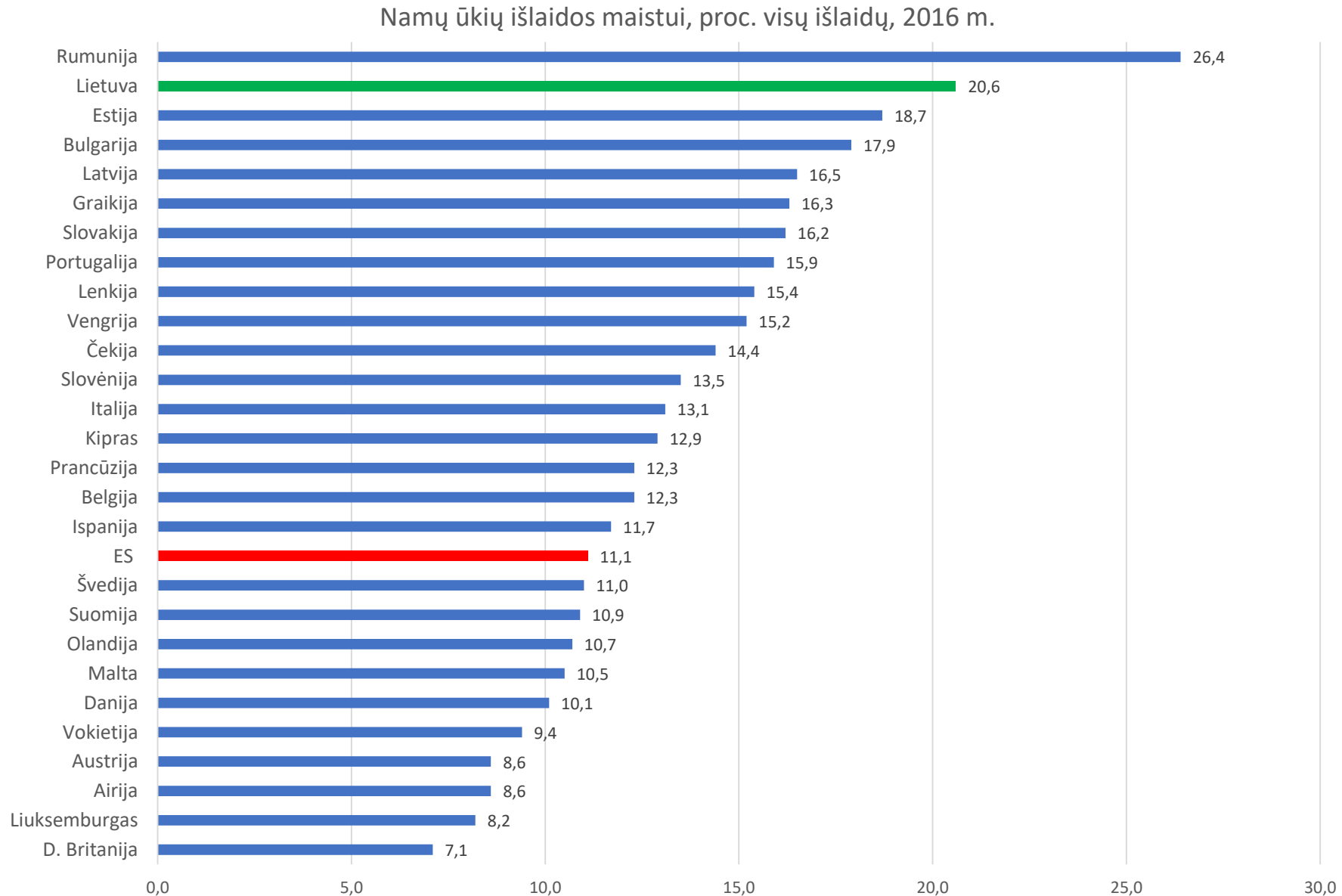
- Per 6 metus išaugo prekybininkų dalis kainos struktūroje
- Gamintojo dalis sumažėjo (kainos struktūroje)

4.1 pav. Kiaušinių kainos grandinė 2011–2017 metais, proc.

Išlaidos maistui namų ūkio išlaidų struktūroje

Lietuvoje - beveik didžiausios ES, situacija panašiai bloga dešimtmetį (dar anksčiau buvo dar blogiau)

Disponuojamų gyventojų pajamų augimas dar menkai prisideda prie gerovės pokyčių

**Nr. 1 OECD
kontekste**

Pagal atlyginimų
augimo tempą
per dešimtmetį

2017 m. 82%
2008 m. 73%

Maisto kainų
lygis nuo ES
lygio

2017 m. 22,9%
2008 m. 20,9%

Skurdo lygis

Prekybos tinklų koncentracija

Lietuvoje - didelė, daugelyje kitų šalių - situacija ne geresnė, išskyrus Lenkiją, Italiją

Koncentracija pagal "Consumers International" (atliktas tyrimas kartu su ES pagalba)

Šalis	Metai	Koncentracija, proc.	Tinklų skaičius koncentracijoje
Austrija	2009	82	3
Belgija	2011	71	5
Danija	2009	80	5
Suomija	2011	88	3
Prancūzija	2009	65	5
Vokietija	2011	85	4
Italija	2009	40	5
D. Britanija	2011	76	4
Estija	2005	79	5
Airija	2006	81	5
Lietuva	2005	76	5
Švedija	2006	95	4

https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/the_relationship_between_supermarkets_and_suppliers.pdf

J. Spicka, Čekija, "MARKET CONCENTRATION AND PROFITABILITY OF THE GROCERY RETAILERS IN CENTRAL EUROPE" (2016)

Šalis	Metai	Koncentracija, proc.	Tinklų skaičius koncentracijoje
Lenkija	2015	41	4
Slovakija	2015	66	4
Vokietija	2015	66	4
Čekija	2015	63	4
Austrija	2015	71	4

<https://cebr.vse.cz/pdfs/cbr/2016/03/02.pdf>

Euromonitor, 2016

Lietuva	2016	70	4
---------	------	----	---

<https://www.euromonitor.com/grocery-retailers-in-lithuania/report>

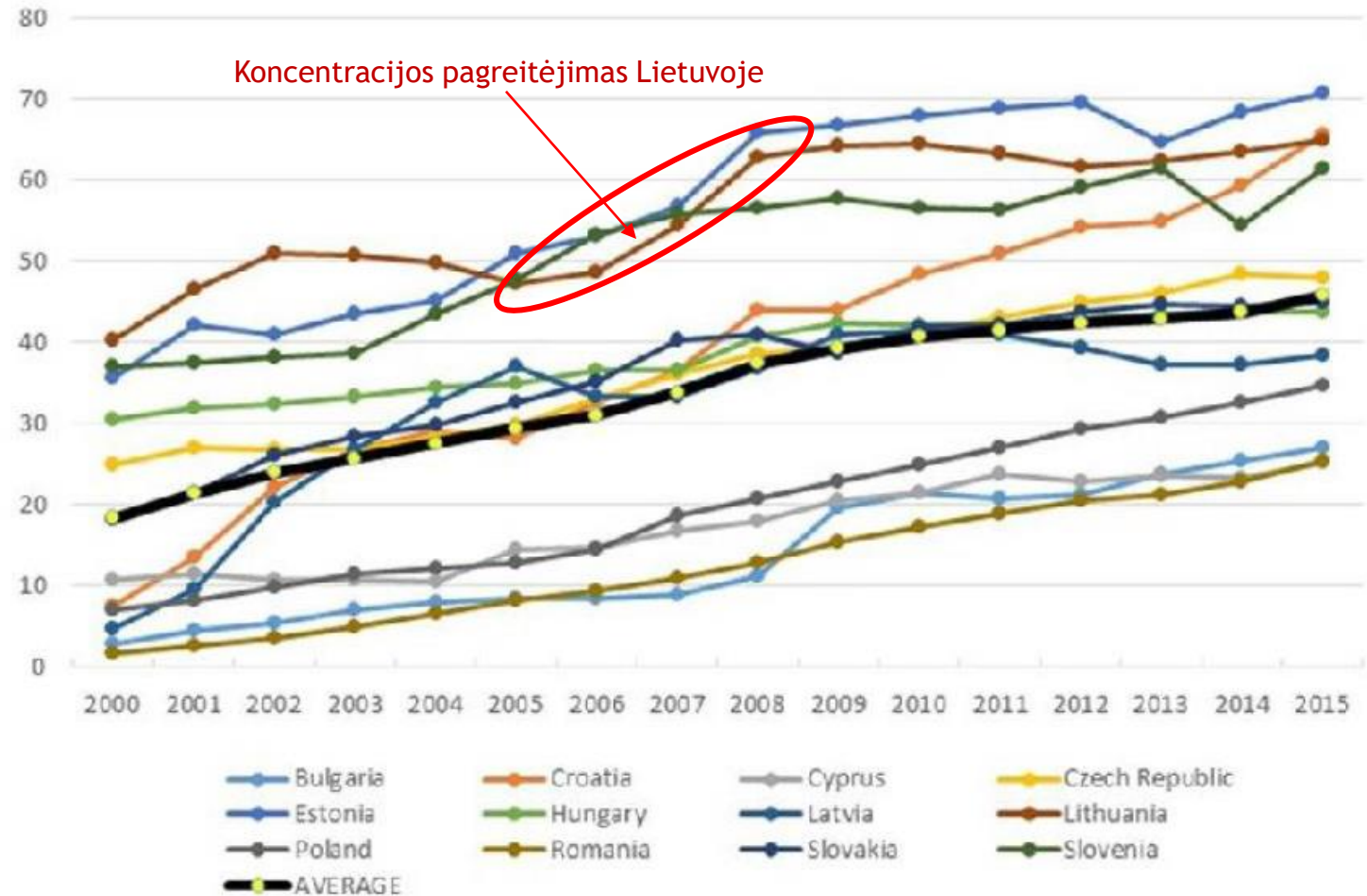
Apie Lenkiją, Euromonitor, 2016

Jeronimo Martins Polska remained the outstanding leader in grocery retailers in 2016, with a 20% share of retail value sales. For comparison, Lidl was second with a 7% share of sales. These leading operators dominate the discounters channel. Jeronimo Martins Polska runs Biedronka stores.

<https://cebr.vse.cz/pdfs/cbr/2016/03/02.pdf>

15 metų tendencijos: VRE šalyse koncentracija nuosekliai didėjo, Lietuvoje pastebimi labiau dinaminiai pokyčiai

Figure 2 - CR5 in EU Accession Countries: 2000-2015

Koncentracijos - perteklinės derybinės galios - pasekmės

Pasekmės tiekėjams

Tiekėjų įrašymo į sąrašus mokesčiai

Baimė tiekėjui būti išbrauktam iš sąrašų (neužtikrintumą sukelia; gali prarasti didelių kiekių realizaciją)

Lentynų mokesčiai (gaunant prieigą prekei ant lentynos)

Ekstra nenumatytų nuolaidų reikalavimas

Retrospektyviai mokesčių taikymas (prekybos tinklui dengiant nepasiektas pelno maržas)

Neparduotų prekių grąžinimas (nepaisant trumpalaikio produkto galiojimo)

Vėlyvi apmokėjimai už parduotas prekes

Retrospektyvus sąlygų pakeitimas (kiekiai, sutartos nuolaidos)

Pardavimas žemiau savikainos tinklams tuštinant sandėlių atsargas

Darant įtaką tiekėjui (įvedant ribojimus) šiam parduodant prekes kitam prekybos tinklui

Prekybos tinklo firminės produkcijos skatinimas (nepriklausomus tiekėjus ribojant, kopijuojant)

Pasekmės vartotojams

Grėsmė tiekėjams gali paveikti prekių pasiūlą: didinti kainas ir mažinti prekių pasirinkimą

Didesni mokesčiai tiekėjams: trumpu laikotarpiu gali didinti kainas ne supermarketuose, ilgesniu laikotarpiu - visur didinti kainas

Mažiau naujų produktų ir mažiau kokybės

Riboja kitų prekybos tinklų prekių asortimentą

Skatina tiekėjus mažinti savikainą, tam tarpe bloginant darbo sąlygas, darbo apsaugą ir garantijas

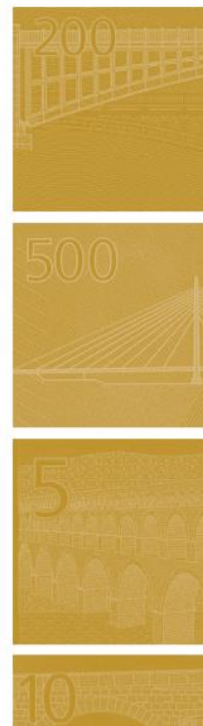
Italijoje, Vengrijoje tokie įvairūs ekstra mokesčiai prekybos tinklams pasiekia apie 50 proc. tiekėjo pajamų, Prancūzijoje - 70 proc.

ECB: maža konkurencija mažmeninėje rinkoje lemia didesnes kainas vartotojams

Europos centrinis bankas (2014): yra atvirkštinis ryšis tarp mažmeninės rinkos konkurencijos ir produktų kainų lygių

ECB: „*For most of the products our empirical analysis confirms the inverse relation between downstream market competition among retailers and price levels.*“

WORKING PAPER SERIES

NO 1744 / DECEMBER 2014

**RETAIL MARKET STRUCTURE
AND CONSUMER PRICES
IN THE EURO AREA**

Emanuela Ciapanna and Concetta Rondinelli

Išvados

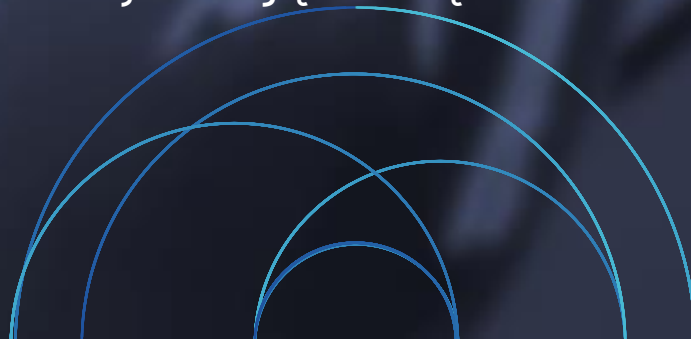
- Žemės ūkio produkcijos galutinė kaina vartotojui Lietuvoje nuo 2010 m. išaugo daug lyginant su kitomis ES šalimis
 - To didžia dalimi nepaaiškina žaliavų kainų augimas ar importo kainų augimas.
 - MMA augimas tai gali paaiškinti, bet NĖRA vienareikšmės išvados, kad VISA maisto kainos pokytį galima *suversti* atlyginimų augimo veiksniai
- Prekybos tinklų koncentracija Lietuvoje stabiliai (daugiau nei keliolika metų) didelė. Tokia didelė ir daugelyje kitų šalių, mažesnė Lenkijoje ar Italijoje.
- Prekybos tinklų koncentracija sukelia daug rizikos tiekėjams ir vartotojams, o mažesnė mažmenininkų konkurencija lemia vartotojams aukštesnes kainas
 - Kaip pavyzdys - pieno, kiaušinių, miltų produktuose - augintojų dalis kainos struktūroje Lietuvoje per 6 pastaruosius metus mažėjo, kitų verslo grandinės dalyvių - didėjo
- Gyventojų vartojimo struktūroje išlaidos maistui ir toliau sudaro penktadalį, kas yra beveik daugiausiai ES (jau daugelį metų)

Spreštiniai klausimai

Esminis sprendžiamas klausimas: pasiekti, kad Vyriausybės sprendimais didinamos gyventojų pajamos (mokesčių mažinimas, vaiko pinigai, pensijų didinimas) lemtų realiai didesnę gyventojų perkamąją galią ir nepagrįstai „nenusėstų“ verslo grandinėse

Konkrečios sprendimų kryptys:

- Prekybos tinklų ir tiekėjų derybinių galių subalansavimas
- Konkurencijos didinimas
- Gyventojų išlaidų maistui mažinimas

Priemonès

Tipinės sutarčių tarp prekybos tinklų ir tiekėjų nuostatos: geroji praktika (skatinimui) ir nesąžininga praktika (sąmoningumo didinimui)

Institucija, įgaliota rinkti prekybos tinklų ir maisto produktų tiekėjų tarpusavio sutarčių duomenis, analizuoti, vykdyti nesąžiningų verslo santykių prevenciją

Vartotojų teisių apsaugos būklės įvertinimas ir pagerinimas

Ženkliai aktyviau viešinti gamybos grandinės kainas: vidutinė tiekėjų kaina, konkretaus prekybos tinklo pardavimo kaina, maržos dydis
Taip pat bazinio krepšelio stebėseną

Ženklius administracines naštos SVV sumažinimas

Viešuosiuose pirkimuose SVV kriterijaus įvertinimas

Potencialių užsienio investuotojų (>10) mažmeninės prekybos srityje proaktyvus skatinimas investuoti Lietuvoje

Konkurencijos Tarybos veiklos ir įgaliojimų tobulinimas siekiant efektyvesnės konkurencijos šalies rinkoje

Prekybos tinklų koncentracijos administraciniuose vienetuose peržiūra ir sprendimai dėl koncentracijos apribojimų tobulinimo

Priemonės, įtraukiant savivaldą, orientuotos į tiekėjų kooperavimąsi (derybinių galių stiprinimą)

Galimybė gyventojams susimažinti apmokestinamąsias pajamas perkant SVV subjektų prekybos vietose (šeimos krautuvė, turgus, pan.)

I etapas
iki 2018 m.
lapkričio mėn.

Išanalizuoti priemonę atskirti prekybos tinklų „lentynos“ paslaugą produktų tiekėjams nuo marketingo paslaugų produktų tiekėjams; tame tarpe atskiriant šių paslaugų („lentyna“/marketingas) teikėjus

Išanalizuoti priemonę numatyti pareigą prekybos tinklams vesti apskaitą išskiriant savo firminės produkcijos ir tiekėjų produkcijos pardavimus; numatant kuri institucija galėtų tai analizuoti

Išanalizuoti priemonę nustatyti, kad prekybos tinklai tiekėjų produkcijai (parduodamai vartotojams) netaiko didesnės maržos nei savo (prekybos tinklo) firminei produkcijai analogiškų prekių segmente

Išanalizuoti valstybinės žemės, esančios prie prekybos tinklų, panaudojimo efektyvumą ir pateikti išvadas bei pasiūlymus kaip efektyviau panaudoti valstybinę žemę

Išanalizuoti ypač išsamiai maisto kainų tendencijas ir jų priežastis per 2018 m. spalio - 2019 m. sausio mėnesius ir pateikti išvadas

II etapas
Iki 2019 m.
sausio/vasario